

Plasmolen

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Eind 19e eeuw kwam het deftig toerisme in Plasmolen langzaam op gang, gevolgd door vaak welgestelde kunstenaars. Er werd een rijksweg aangelegd, nadat koning Willem II bij een bezoek aan Limburg met zijn koets in het zand bleef steken. Het eenvoudige logement aan de plas werd uitgebreid tot Hotel de Plasmolen.

Jacques van Mourik, Amsterdamse notariszoon, vestigde zich er in 1900, na er met zijn ouders vakanties te hebben doorgebracht. Hij schilderde er de prachtige landschappen, volgens Jac. P. Thijsse 'misschien wel het rijkste landschap' van Nederland. Van Mourik werd de nestor van de kunstenaarskolonie. Hij haalde academiëvrienden naar Plasmolen, van wie sommigen er zich vestigden. Ook kwamen er vele passanten, onder wie Théophile de Bock en Constant Permeke, en ook schrijvers, zoals Anna Blaman. Zij troffen elkaar in Hotel de Plasmolen en vormden een bont gezelschap.

De (pittige) wandeling start in Plasmolen en voert al snel door het sprookjesachtige landgoed de Sint-Jansberg, een stuwwal. Dit unieke natuur- en cultuurgebied kenmerkt zich door beboste hellingen, vennetjes, beekjes en akkers. Je loopt over kronkelpaden en klimt en daalt over de heuvels. Via een akker kom je op de Mookerheide, vanwaar je naar Mook wandelt, waar enkele kijkpunten zijn. De route loopt terug langs de Maas, de Mookerheide en onderlangs de Sint-Jansberg.

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Routebeschrijving

1. Je start de wandeling aan de Witteweg ter hoogte van nummer 8 (bij de parkeerplaats). Loop langs de terrassen en ga daarna LA een geasfalteerde weg op. Na ca. 200m ligt aan je linkerhand het terrein en de plas waar vroeger Hotel de Plasmolen stond en waar door de kunstenaars gediscussieerd en gemusiceerd werd.

Neem de eerste (doodlopende) klinkerweg RA. Waar de weg naar links afbuigt, ga je rechtdoor langs een metalen hekje een tegelpad op. Dit pad tussen villa's links en het bos volg je tot het eind (houten hek). Je komt uit op een grindweggetje (Zevenbergseweg), waar je LA gaat. Op de splitsing rechts aanhouden, klinkerweg. Steek de Rijksweg over. Iets rechts van het 'golfhuisje', achter een sierhek staat nog de woning van Dirk Ocker (B), academiëvriend van Jacques van Mourik.

A. Jacques van Mourik, nestor van de schilderskolonie

De Schildersweg was aan het begin van de twintigste eeuw nog een karrespoor. Veel schilders hadden hier een woning of atelier: naast Jacques van Mourik verbleven hier Theo Deckers, Peter Job (die een tijdje bij Van Mourik inwoonde), Jopie van Kampen en Dirk Ocker. Ook anderen kunstenaars woonden korte of langere tijd in Plasmolen, zoals Henk Cornelder en Leo Niehorster (G). Ze vormden een hechte groep en er waren

contacten met kunstenaars in de omgeving, zoals beeldhouwer Peter Roovers (E). Er ontstonden zelfs familieverbanden: Van Mourik trouwde met een dochter van Gerard Cox, Peter Job trouwde met een zus van Theo Deckers. De dochter van Van Mourik, Ity, trouwde na WOII met Louis de Bourbon, die bij de Van Mouriks ondergedoken had gezeten. De Bourbon was burgemeester van Oss, verzetsman en schrijver, én troonpretendent van het Franse koningshuis. Hij bezorgde Van Mourik veel portretopdrachten. Hoe hecht de groep kunstenaars ook was, van een Plasmolense schildersstijl was geen sprake, ieder had zijn eigen stijl en er was geen richtingenstrijd.

B. Dirk Ocker en de theosofie

Dirk Ocker kwam evenals Jacques van Mourik uit Amsterdam, echter uit een arm gezin in de Amsterdamse Pijp. Ze leerden elkaar kennen op de Rijksacademie, waar Dirk een beurs voor kreeg. Beiden werden verliefd op schildersmodel Paula Janette. Zij koos voor Dirk. Het stel woonde een tijd in Laren, waar Dirk deel uitmaakte van schildersgroep 'De Gooise Tien'. Uiteindelijk vestigden zij zich met hun twee kinderen in Plasmolen. Dirk raakt door Paula geïnteresseerd in de theosofie en dat is te zien in zijn mystieke werk. Hij geloofde dat hij na zijn dood beoordeeld zou worden op zijn oeuvre en dat dit bepalend zou zijn voor het 'niveau' waarop hij op aarde zou terugkeren. Hij verkocht daarom liefst zo min mogelijk.

2. Ga RA en direct schuin links de Schildersweg in. In het witte huis links (nr. 3) woonde Jacques van Mourik. Op Schildersweg 19 zie je nog een oude boerderij, een 'keuterij', behuizing van een keuterboer. Aan het eind van de Schildersweg ga je LA de Helweg op. Je negeert paden naar rechts. Voorbij de slagboom neem je het eerste pad LA. Vóór een kleine houten vlonder over een beek ga je weer LA. Volg het pad met de beek aan je rechterhand. Deze beekweg is door verschillende schilders vastgelegd. Links van de beekweg liggen vennen. Aan het grote ven, de Geuldert (niet zichtbaar), bouwde Van Mourik een woning met atelier, het Torenhuisje. Dit huisje is er niet meer. Vervolg het pad steeds RD tot je bijna bij een breder pad komt. Ga RA over een stenen bruggetje, dan kort LA naar beneden en volg RA het bord Bovenste Plasmolen, een molen uit 1725 die je na het eerste pad links even kunt bekijken. Loop terug naar het hoofdpad en ga LA. Je loopt steeds RD en na een ruime bocht naar rechts neem je het eerste pad LA, een pad rechts omhoog negeren. Vervolg het pad RD.
3. Het pad komt uit bij een dam over een beek. Ga LA over de dam. Rechts zie je een plas, die bekend staat als het Groene Water (C). Na de dam buig je LA en ga je na ongeveer 50 meter RA, omhoog. Verderop op een Y-splitsing links aanhouden, omhoog. Op de T-splitsing LA (richting Kiekberg) en het eerste pad rechts naar beneden. Daal op de Y-splitsing LA en loop RD tot een zandweg. Ga hier LA en het eerste pad RA (knooppunt 27).

C. Het Groene Water

Het Groene Water was niet alleen belangrijk voor de watervoorziening (waarbij de lagergelegen watermolen - de Bovenste Plasmolen - een rol speelde), maar vooral ook voor de schilders. Het is een idyllische plek en de meest geschilderde plek rond Plasmolen. Jacques van Mourik schijnt hier enige tijd in een hutje gewoond te hebben. Ook Leo Niehorster liet een hut bouwen, op een stuk land op de Kiekberg dat hij kocht van een van de kelners van Hotel de Plasmolen. Naast hutten waren ook huifkarren of

woonwagens bij de schilders in trek. Gerard Cox sr. trok in het najaar met een woonwagen langs de Maas naar het zuiden om werk te verkopen. Leo Niehorster zwierf door Nederland met een huifkar. Jacques van Mourik trok met Dirk en Paula Ocker met een beschilderde woonwagen met paard naar het zuiden. Zij trachtten in hun levensonderhoud te voorzien door exposities in de woonwagens en door zang (Ocker kon goed zingen) en dans. Ze werden echter als zigeuners weggekeken en strandden in Zuid-Limburg, waar zij enige tijd in een grot doorbrachten. Toen het paard stierf, was dat het einde van de reis.

4. Je komt uit op een T-splitsing, waar je RA gaat over een fietspad. Bij het bordje Mookerheide daal je links een smal paadje af. Neem het eerste paadje scherp RA en houd daarna rechts aan. Ga door een ijzeren klaphek en verderop nogmaals. Op een vijfsprong neem je het eerste pad links. Via een klaphek kom je op een mooi uitzichtpunt op de Mookerheide.

Volg kort de rode route naar rechts. Bij knooppunt 31 ga je het klaphek naar rechts door en dan neem je een breed grindpad naar links. Negeer een pad scherp naar rechts en ook een volgend pad naar rechts.

5. Daarna ga je RA naar beneden op een smal paadje met blauwe pijl. Je komt op een viersprong waar je LA gaat. Op een driesprong bij knooppunt 32 RA. Blijf de blauwe pijl volgen en negeer paden naar links en naar rechts. Aan het eind van dit pad kom je op een T-splitsing, waar je kunt doorsteken om op de brede zand/steenweg te komen. Hier ga je RA. Bij de scoutingclub ga je LA over een parkeerterreintje. Voor het bordje Jamboreehoek ga je schuin links vóór de bank een bospad in. Voorbij het gebouw De Knollenberg daal je naar links af. Je komt op een straat (Knollenberg) en gaat RA. Na een bocht naar links kom je uit op de Generaal Gavinstraat. Hier ga je RA. Aan je rechterhand is een begraafplaats. Je komt uit op de Groesbeekseweg, waar je LA slaat. Aan de overkant op nr 19 was een monumentaal reliëf van beeldhouwer Jules de Roeper (E) te zien, dat geplaatst zal worden op een nieuw gebouw op deze plek. Aan de overkant hangt aan het gemeenschapshuis 't Môks Café een beeld van St. Jozef, gemaakt door Peter Roovers (E).
6. Voor de rotonde steek je naar links over en daarna naar rechts de brede weg (Rijksweg) over. Een klein stukje naar links (Rijksweg 86) is de Stichting Jacques van Mourik gevestigd. Je loopt terug langs de Rijksweg en komt bij het Gemeentehuis (D).

Loop naar links, naar de kerk. Voor de kerk staat een monument voor de kunstenaars die tijdens de bezettingsjaren het lidmaatschap van de Kultuurkamer weigerden, waardoor zij gedwongen waren onder te duiken. Een aantal kunstenaars maakte deel uit van het verzet. Dit keramisch piëta reliëf werd door Peter Roovers gemaakt voor de schoonouders van een vriend en werd later gebruikt voor dit verzetsmonument. Loop nu langs de kerkmuur (kerk aan je linkerhand) richting de Maas. Rechts, aan De Hove 3, was het Maashuis, waar Peter Roovers woonde (E).

D. Het gemeentehuis was (en is) belangrijk voor de Plasmolense kunstenaars. Vlak voor WOII werd een nieuw gemeentehuis van Mook en Middelaar geopend. Heel wat kunstenaars waren gevraagd om met hun werk het gebouw op te fleuren, maar het gebouw sneuvelde in WOII. Het huidige gebouw is van na de oorlog. Het gemeentewapen in brons van Peter Roovers (E) siert opnieuw het gebouw (boven de deur van het oudste deel). Roovers maakte ook het standbeeld van een legendarische Mookse figuur, Kiste Trui, dat voor het gemeentehuis staat.

Voorheen werden er exposities in het gemeentehuis gehouden. Nu hangen er nog veel schilderijen van de Plasmolense kunstenaars, vooral in de raads- en trouwzaal. Op afspraak zijn deze schilderijen te bezichtigen, maar dan natuurlijk alleen doordeweeks.

E. Beeldhouwer Peter Roovers

Peter Roovers ging tijdens zijn academietijd twee jaar naar Parijs om te werken in het atelier van Bourdelle, een leerling van Rodin. Op 34-jarige leeftijd werd hij leraar aan de Middelbaar Technische School in Den Bosch, waar hij les ging geven in boetseren en anatomie. In die tijd woonde Roovers in Mook, in het Maashuis, een 'uitneembaar' huis gebouwd op goedkope grond, de oude uitgang van de kalkzandsteenfabriek. Hij had contact met de Plasmolense kunstenaars en raakte in WOII betrokken bij het verzet. Omdat hij geen lid was geworden van de Kultuurkamer, een door de Duitsers ingesteld instituut, bleef hij verstoken van opdrachten en van materiaal. Maar de kerken boden soelaas door hem opdrachten te geven. Naast religieuze beelden maakte hij werk voor de openbare ruimte waaronder oorlogsmonumenten en beelden van de laatste drie vorstinnen. Toen Roovers Kasteel Heijen betrok (en helemaal renoveerde), trok beeldhouwer Jules de Roeper in het Maashuis. Zoon Marc, goudsmid, woont nog steeds op deze plek.

7. Loop terug naar de kerk en daal af naar de Maas, waar je naar links gaat. Bij een picknickbank ga je over een graspad rechts langs de waterkant. Vervolg de waterkant tot je niet verder kunt en ga langs een sluisdeur een straat in (Violenstraatje). Je komt uit op de Kerkweg, waar je RA gaat. Loop deze straat uit en steek de Rijksweg over, RD. Je komt bij een parkje met een kapelletje. Hierin staat een Mariabeeld van Peter Roovers uit 1947 (F). Passeer het kapelletje rechts, steek de kruising over en neem op de Y-splitsing de Papenbergseweg links.

F. De Onze-Lieve-Vrouw van de Dwaallichtjeskapel

De naam heeft te maken met de Slag op de Mookerheide in 1574. De dwaallichtjes refereren aan de zielen van de bij deze slag omgekomen soldaten, die geen rust konden vinden. Pas toen er op deze plaats een kapelletje gebouwd werd, zouden de spookachtige lichtjes verdwenen zijn.

8. Bij een parkeerplaats het meest rechtse pad aanhouden. Na het klaphek ga je direct rechts en daarna rechts omhoog. Links zie je de Mookerheide. Houd rechts aan en ga kort daarna weer rechts (de rode pijl volgend). Je loopt langs een uitzichtpunt met een bankje en ziet rechts de Maas. Loop door tot bij een klaphek waar je door gaat. Houd links aan en ga weer links en kort daarna rechts omhoog. Je komt dan uit op een fietspad. Hier ga je LA en het eerste pad rechts. Dit pad liep je op de heenweg ook.
9. Aan het eind van dit pad ga je rechts. Houd bij een splitsing rechts aan en ga op een T-splitsing LA, asfaltweg (fietspad). Via het fietspad daal je af naar de Rijksweg. Negeer het pad naar links (Molenweg) waar de molen van Niehorster stond (G).

Bij de Rijksweg steek je over.

(NB. Door herinrichting van de Rijksweg is het misschien lastig op dit punt deze weg over te steken. Loop dan door tot de eerste oversteekmogelijkheid en ga RA en verderop LA de Riethorsterweg in en vervolg de aanwijzingen; óf ga LA na oversteken en RA, direct naar het beginpunt.) Op de Riethorsterweg houd je links aan bij een splitsing, komt langs een kapelletje en dan op de Witteweg, het beginpunt van de wandeling.

G. De molen van Niehorster

Schilder, graficus en filosoof Leo Niehorster, net als Van Mourik en Ocker een Amsterdammer, was zeer veelzijdig: hij werkte als docent aan de Internationale School voor Wijsbegeerte in Leusden, schreef artikelen op het gebied van kunst en filosofie en gaf lezingen. Hij was net als Ocker geïnteresseerd in de theosofie. Hij verbleef enige tijd in de kolonie Walden van Frederik van Eeden. Hij kwam ook regelmatig naar Plasmolen. Toen hij in 1921 trouwde, kocht zijn schoonvader een groot woonhuis met windmolen Molenhorst aan de Molenweg. De molen werd omgebouwd tot atelierwoning, de wieken gingen er af en de molen kreeg een rieten kap. Door gebrek aan inkomsten gingen de Niehorsters later in de molen wonen. Het woonhuis werd verhuurd aan een echtpaar en dat kreeg grote gevolgen. Ze wisselden van partner en daarom vertrok Leo in 1928 uit Plasmolen. In 1944 werd de molen verwoest. Nu liggen er alleen nog wat hopen stenen.

Praktische informatie

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur.

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Geen Museum. Er hangt werk van Plasmolense kunstenaars in horecagelegenheden en het Gemeentehuis (alleen op afspraak), zie D.

Deze wandeling staat ook in 'Naar de natuur', wandelen in en rond kunstenaarskolonies. Deze wandelgids wordt uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

